

zunk, hanem az elvek nyílt csatájában, művekkel művek ellen küzdünk.

Viszont tény az, hogy mindehhez művek, és a művek mellé igen kultúrált, széles látókörű, biztos ideológiai alapon álló könyvtárosok kellenek. A szükséges könyvek azonban most már sorra megjelennek, könyvtárosok terén pedig azért nem állunk olyan rosszul, mint ahogy azt néha magunk is panaszoljuk. Meggyőződésem, hogy minden megyei könyvtárunkban van két-három olyan személy, akire az olvasószolgálatnak ezt az olyan lényeges részét rábízhatjuk. Ezt a számot azonban növelnünk kell, növelnünk képesséssel, olvasással, a 8 órás munkaidő leosztásával, vitákkal, az irodalmi életben való tevékeny részvétel elősegítésével, a könyvtárosi hivatásérzet fokozottabb ébresztésével.

Végül jegyezzük meg: kulturális életünk örvendetes fellendülése, a nyílt és sokszor kemény hangú viták felébresztették azoknak a tanácsoknak a figyelmét is a könyvtárügy fontosságára, melyek eddig édes-keveset törődtek vele. Az érdeklődésnek azonban árnyoldala is van. A segíteni akarás bármilyen jóindulatú és lelkes, komolyan árthat, ha nélkülözi a szaktudást. A miskolci

megyei könyvtárat júliusban beszámoltatta a tanács végrehajtó bizottsága. A könyvtárüggyel foglalkozó — egyébként igen lelkes, komoly segítőkészségű — elnökhelyettes javaslatot terjesztett be a v. b. elé, melyben azt indítványozta, hogy a megyei könyvtár szűnjön meg, a kölcsönzési és feldolgozási csoport alkosson városi könyvtárat, az a pár ember pedig, aki a módszertani csoportban dolgozik, majd átmegy a megyei tanács népművelési osztályára és onnan igazgatja el a megye könyvtárait, egyéb dolga úgy sincs. (?) Számuk (4 munkatársról van szó) különben is túlzott. Hosszú és elkeseredett vita után sem tudtuk az elnökhelyettes elvtársat elgondolása képtelenségéről meggyőzni, végül a végrehajtó bizottság kis szavazattöbbséggel az indítványt elvetette.

Ha egy ilyen — szakemberek számára elképzelhetetlen — elgondolással is heteken, hónapokon át kell küzdenünk, elképzelhető, hogy a Győri György cikkében felsorakoztatott érvelések még komolyabb ellenvetésre találnak majd. Erre is gondolnunk kell, amikor a könyvtárak önállóságának kérdését felvetjük.

Kordos László

a miskolci Megyei Könyvtár munkatársa

KEZELJÜK FELNŐTTKÉNT A FELNŐTTEKET

Csak örülni lehet és messzemenően helyeselni, hogy a Könyvtáros augusztusi számában bátran és teljes őszinteséggel a széles nyilvánosság előtt felvetette a könyvtári életünk demokratizálásának ügyét. Olyan kérdés ez, amely tulajdonképpen sohasem került le a napirendről, különösen amióta a közművelődési hálózat kiépítésével milliók kapcsolódtak be az olvasásba. Hiszen az adminisztratív intézkedések és korlátozások a közművelődési könyvtárakban olvasó és művelődő egyszerű embereket sújtották leginkább. Felszínen tartották ezt az állandó panaszok, az olvasóknak a könyvtárosokkal folytatott végnélküli kínos polémiái, a bosszús arcok és a gyakori sértődöttségek, meg az ijesztően növekedő üres kölcsönző kartonok, amelyek épp úgy velejárái voltak a könyvtárosi hivatás gyakorlatának, mint azok az örömkövek, amelyeket a népnek a könyvtárakban jelentkező hatalmas könyvéhsége jelentett számunkra.

Kényszeredetten kell bevallanunk, hogy ezekben a polémiákban, a korábbi szektás kultúrpolitika, a könyv-

kiadás szűkkeblűsége és az oly sokszor melléfogó politikai propagandánk következtében, legtöbbször a könyvtárosok maradtak alul. Mert ugyan mit is válaszolhattam volna például annak a pest-erzsébeti vasmunkásnak, aki hiába kérte az ottani könyvtárban serdülo fia részére *Upton Sinclair: Kutató Sámuel, Százszázelek, Mocsár* és egyéb művét arra hivatkozva »...hadd olvassa a gyerekek azokat a könyveket, amelyek valamilyen az én szememet nyitogatták!...«
Vagy mit lehet mondani annak a zuglói asszonynak, aki módofelett csodálkozott, hogy nem kaphat *Cronin* könyveket, pedig »...lám a Réztábla a kapu alatt is demokratikus könyv, mert megmutatja, hogyan harcol egy becsületes orvos a becsületesség ellen...!«
Vagy milyen magyarázatot kellett volna adni annak a fiatalembernek, aki szemrehányást tett, hogy nem olvashatta el a könyvtárból *Remarque: Nyugaton a helyzet változatlan* című regényét, holott szerinte ez a könyv iszonyú erejű vádirat az imperialista tömegmészárlás ellen?

De még olyankor is, amikor egy-egy alacsonyabb színvonalú keresett művel

szemben helytálló érvekkel hadakoztunk, ritkán sikerült az olvasót igazunkról meggyőzni, egyszerűen azért, mert ő a művelődést legfelsőbb magánügyének tekintti, amibe nem tűr beleszólást, s legfőképp az a burkolt feltételezés sértette, hogy egy-egy hivatalosan elvont könyv végigolvasása esetén leggyermek módjára majd rossz útra tér.

Tucatjával idézhetnénk az előbbiekhöz hasonló eseteket annak bizonyítására, hogy *egészen a legutóbbi idő-kig lényegében kétfajta értékelés jutott érvényre: egyik a művelődő tömegeké, másik a hivatalos kultúrpolitikaé.* Nem csoda hát, ha az olvasók beleunva abba, hogy legtöbbször mást kapnak, mint amit kérnek, tömegével szüntették meg könyvtári tagságukat és más olvasmányforrás után néztek.

Igy állhatott elő az a helyzet, hogy a könyvvállomány és az új beiratkozók számszerű növekedése ellenére, az állomány kihasználása és a könyvtári tevékenység hatásúgára s hatásfoka tekintetében évek óta alig tudunk valamit előbbre jutni. Igaz, hogy például a Zuglói I. Szabó Ervin Könyvtárban, fennállásának hat esztendeje alatt a könyvvállomány körülbelül 20 000 kötettel gyarapodott és összesen mintegy 8500 olvasó iratkozott be, de hat év után is nagyjából ugyanannyi olvasó használja a könyvtárat, mint a második év után. 5000—5200 kimaradt olvasót tartunk nyilván. Ezen a sajnálatos tényen kívül a szektás kultúrpolitika tarthatatlanságát meggyőzően bizonyítja még az a körülmény is, hogy az egyes években beiratkozott 1000—1200 új olvasó kétharmad része még egy évig sem, vagy mindössze egy—másfél évig használta a könyvtárat, amely alatt végigolvasta a magyar és külföldi klasszikusok, a polgári realisták és a legújabb irodalom legjobb alkotásainak azt a töredék részét, amelyhez a nagy kereslet és a megnövekedett forgalom miatt hozzájuthatott, aztán nem vette többé igénybe a könyvtárat.

Talán az olvasót hibáztassuk ezért? Az olvasó logikája egyszerű. Azért iratkozik be a könyvtárba, mert olvasni, művelődni akar, s ha kimarad a könyvtárból, nem azért teszi, mert közben elhátározta, hogy felhagy a művelődéssel. Sokkal jogosultabb a feltevés: beiratkozott olvasóink többsége azért hagyta el könyvtárainkat, mert nem tudtuk kielégíteni olvasmány igényeit, az erősen egyoldalú kínálat felé való erőszakos terelés tényében, az irodalom, a tudomány, a sajtó egy jelentős részének elzárásában, valamint számos más igazi, időtálló eszmei és esztétikai normákon alapuló értékelésének a hivatalos kritika és tá-

jékoztatás részéről történt felforgatásában sértve látta az egyén művelődésének demokratizmusát. Elfordultak könyvtárainktól, mert nem érdekelte őket a jelenlegi könyvvállomány zömét képező sematikus irodalom, sem a politikai és más jellegű ismeretközlő irodalom tekintélyes részének könyvtárban található halmaza, amely a tudományos objektivitás helyett a személyi kultuszt szolgálta, és ferde megvilágításba helyezte a történelmi eseményeket. Mindez nem kis mértékben járult hozzá, hogy könyvtáraink potenciális lehetőségeiktől messze elmaradva nem tudtak elég vonzóerőt kifejteni a művelődésbe még be nem kapcsolódott tömegek körében.

Könyvtári életünk további fejlődése, a tömeges művelődés fellendítése érdekében tehát multhatatlanul szükség van a sürgős demokratizálásra a mi munkatérületünkön is.

Mármost az a nagy kérdés, hogyan csináljuk ezt? Ehhez szeretnék néhány elvi természetű megjegyzést fűzni: Helyesen látja Győri György elvtárs, hogy a könyvtári demokratizmus alapfeltétele a zárt anyagok felszabadítása a 1. fasiszta könyvek, 2. rágalmozó, tudománytalan, gyalázkodóan sovinszta, minden szellemi rívón aluli könyvek, 3. a ponyvaregények, — kivételével. Abban is a legteljesebb mértékben egyet lehet érteni, amit a könyvtáros szenvedélyes tárgyilagosságáról mondott. Ezek az első, legfontosabb gyakorlati intézkedések, amelyeket követniük kell olyan lépéseknek, mint a kirakatpolitika gyökeres felszámolása, a kiadóvállalatok és a könyvtárak jobb együttműködése. Ne történhessen meg például, hogy az *Új Magyar Könyvkiadó* a könyvtárosok sokszoros sürgetése ellenére évek óta vonakodik megjelentetni egy sor tömegesen keresett és előjegyzett, könyvtárakban alig található könyvet, a többi között *Victor Hugó: Nyomorultak* című regényét és egyéb műveit, a Párisi Notre Dame kivételével; *Thomas Mann: Varázshegy* című regényét és a *József tetrológiát*; *Martin du Gard: Thibault-család-ját*, *Dumas, Sinclair Lewis* munkáit, hogy csak néhányat említsünk; ugyanakkor újból kiadja *Maliskin: Isten háta mögötti emberek* című regényét, holott figyelmeztettük, hogy ez a könyvtárakban fölöslegesen nagy példányszámban található. Bizonyára azért teszi, hogy beütemezett százalékos tervét teljesítse. Számítalan hasonló példát lehetne említeni.

A könyvtári demokratizmusoz tartozik az is, hogy az Új Magyar Könyvkiadó bátrabban jelentesse meg ne csak a mai nyugati haladó —, hanem a polgári irodalom legjobbjait is. Ez vonatkozik a tudományos, művészeti munkák-

ra és szakmai kiadványokra egyaránt. A Szépirodalmi Könyvkiadónak is van még tartozása *Jókai*val, *Krúdy*val, *Kassákkal* és sok más régebbi és kortárs íróval szemben. Itt az ideje, hogy kiegyenlítse!

Számos értelmiségi olvasónak azt a hő vágyát is teljesíteni kellene, hogy ismét olvasni szeretné a könyvtárakban a legszínvonalasabb nyugati tudományos, irodalmi, művészeti folyóiratokat, heti- és napilapokat.

A demokratizmus feltételezi a jelenlegi közművelődési könyvtári állományban meglévő szükségtelen túlzások és torzulások fokozatos megszüntetését oly módon, hogy a könyvtár anyaga a művek igazi értéke szerint, az időtálló szükséglet és a marxista nevelés diktálta arányaiban foglalja magában az egyetemes irodalmat és a korszerű általános ismeretek tudományos irodalmát.

Sokan hajlamosak veszélyt látni a demokratizmusban, mivel attól tartanak, hogy az olvasók majd tömegestül vetik rá magukat az eddig elzárt könyvekre. Ez lehetséges. De minden csoda három napig tart, s azok a gyönge, unalmas polgári művek, amelyeknek a mai olvasó számára kevés mondánivalójuk van, s amelyek ma egyeseket a tiltott gyümölcs édességével csábítanak, egy-kettőre elveszítik vonzóerejüket. Az irodalmi olvasmány szabad választékká válik a demokratikus, bizalmas légkör megteremtésén és a könyvtár tekintélyének, vonzóerejének visszaállításán kívül elérjük majd, hogy kialakul az irodalmi alkotások egészséges és szilárd értékrendje; az olvasók megtanulnak válogatni. A demokratizmus tehát az olvasók demokratikus nevelésének nélkülözhetetlen alapkövetelménye.

Vissza kell vennünk azokat az érveket is, amelyek a zárt anyag »káros ideológiai befolyásától«
féltik az olvasókat. Ennek az anyagnak tetemes része a könyvtárakat kivéve tulajdonképpen mindenütt könnyen hozzáférhető volt bárki számára és tudjuk, hogy széles körben olvasták is. Lám, a világ még sem dől össze! Most az lesz a különbség, hogy az olvasó szakszerű útmutatást, tárgyilagos értékelést is fog kapni ezekről a könyvekről a könyvtárakban. Csak bosszankodni lehet azon, hogy a dogmatizmus és szektáság eredményeképp szocialista világnézet propagandája szempontjából eddig milyen hátrányos helyzetbe állítottuk önmagunkat!

Bizonyára akadnak, akik a »tömegek uszályába kerülés«
rémképeitől győrtve, megálljt szeretnének kiáltani kulturális életünkben megindult demokra-

tizálódási folyamatnak. Ez a hangzatos jelszó az elmúlt időszakban sok egészséges és hasznos kezdeményezéstől kedvetlenítette el a könyvtárosokat is. Tudjuk, hogy az olvasás színvonala egyes rétegeknél nem kielégítő és olyan igények is jelentkeznek, amelyeknek táplálása a demokratizmus érvényre juttatása után sem lehet feladatunk. Embereket szellemi fogékonyságra, ízlésre nevelni azonban csak türelmes felvilágosító munkával, olvasmányok sokszínű, bőséges választékával lehet; adminisztratív rendszabályokkal, rátukmálásokkal képtelenség. És még egy dolog: nem szabad dogmatikusoknak lennünk az egyes igények jogosságának megállapításában! Itt elsősorban az úgynevezett könnyű műfajra gondolok. Teljesen indokolt, hogy az olvasók az intenzív tanulás, a megerősítő szellemi munka végeztével, az 1953 júniusa előtti törvénytelenések szította feszült légkörben, a munkahelyváltások idegeskedései közepette, lakás és más természetű gondokkal elfoglalva s olyan ráadás — igénybevételek után, mint például Budapestben a farsztó közlekedés, a nehézkes bevásárlás, — szellemi frissességük és lelki regenerálódásuk visszanyerése céljából megerősítést nem igénylő könnyű művekhez fordultak és fordulnak. Elvégre nem lehet kívánni, hogy az emberek életük minden pillanatában és minden helyzetében a politikai és közéleti résenlét állapotában tartsák magukat.

A demokratizmus előmozdítja az olvasók polarizálódását az olvasás és művelődés különböző szintjein, ami a könyvtáros számára elősegíti az olvasók közötti tájékozódást, feladatainak világosabb, árnyaltabb körvonalozását.

Joggal merül fel a kérdés, hogyan érvényesül majd a kommunista pártosság elve a művelődés szabad lehetőségeinek eme új korszakában?

Úgy gondolom, hogy a pártosság eddigi értelmezése kiegészítésekre szorul. Mindenkor kitartunk amellett, hogy a könyvtár a marxista világnézet terjesztője, a szocialista nevelés műhelye és a haladó szellemű művelődés szervezője! A szocialista kultúrát azonban a múltbelinél sokkal finomabb, meggyőzőbb, bonyolultabb és demokratikusabb eszközökkel kell a néphez közvetítenünk. A könyvtár továbbra is segíti a pártot és a népet a nagy nemzeti feladatok megoldásában, de ezt a segítséget nem lehet mechanikusnak felfogni. Vannak helyzetek, amikor a könyvtár közvetlenül segít, mások bonyolult áttételekkel: egyes kérdésekben szükség van szellemi kincstára teljes latbavetésére, másokban elegendő egy-egy speciális könyvanyag

igénybevétele. S a részfeladatok sohase homályosítsák el a nagy, történelmi főfeladatot: a nép ismereteinek, műveltségének folytonos gyarapítását koroktól független emberi erényekre, eszményekre és vívmányainak megbecsülésére való nevelését. Úgy hiszem, ebben van adva a pártos magatartás kerete.

Ebből a néhány sebtiben felvetett gondolatból is látszik, hogy a XX. kongresszus nyitotta új korszakban milyen lelkesítő új távlatok nyílnak elénk, de ugyanakkor mennyi mindent kell megvitatnunk és tisztáznunk. Reméljük, hamarosan

megindulnak nálunk is a termékeny szakmai viták és az alkotó elméleti, tudományos munka kibontakozik a mi szakterületünkön is.

A könyvtári élet demokratizmusának rendkívül nehéz és bonyolult kérdését nem egy, de még két-három cikkben sem lehet kimeríteni. Ezért van szükség arra, hogy minél több könyvtáros hallassa véleményét!

Keresztesi Mihály

a XIV. ker. tanács

Szabó Ervin Könyvtárának vezetője

Hozzászólás a gyermekkönyvtárak ügyéhez

A KÖNYVTÁROS júliusi számában *Rácz Aranka* a gyermekkönyvtárak problémáját veti fel. Örömmel üdvözljük ezt a cikket, mert a közművelődési könyvtárak fontos, de elhanyagolt osztályai munkáját elemzi. Éppen ezért szükségesnek tartjuk, hogy a közölkéket néhány gondolattal kiegészítsük.

Nem beszélhetünk azonban csak a gyermekkönyvtárak, gyermekosztályok elhanyagoltságáról. A népkönyvtárak egésze is nehézségekkel küzd. Legalábbis ami a budapesti kerületi könyvtárakat illeti. Egyiknek sem megfelelő a helyisége, egyiknek sincs elég pénze könyvbeszerzésre, helyisége csinosítására, berendezésének felfrissítésére. Valamennyi személyzethiánnyal küzd.

Az általános népkönyvtári normán felül a gyermekosztályok számára a létszámnorma ugyan külön biztosít könyvtárost, általános tapasztalatunk azonban, hogy a könyvtárvezetők a munkaerőt elvonják a gyermekkönyvtártól a felnőtt könyvtár számára. Magyarázható — de nem menthető — ez azzal, hogy a nagyobb raktár mellett nagyobb munka a felnőtt forgalom lebonyolítása, gyermekeket ellenben könnyebben lehet a kölcsönzési munkába társadalmi munkatársként bevonni, mint felnőtteket.

Teljesen egyetértünk a cikkíróval abban, ami a könyvtárak berendezését, felszerelését illeti. Sajnos, új könyvtár létesítésénél sem állt megfelelő összeg rendelkezésre és mindig meg kellett alkudni akár a berendezés minőségéről, akár a helyiség nagyságáról volt szó. Éppen ezért túlzottnak érezzük, hogy a cikkíró még magnetofont is követel. Hiszen az elrongált könyveket sem tudjuk megfelelő útemben újra kötni, javítani. Vetítógépről is lemondhatunk annál is inkább, mert a tanácsok népművelési osztályai szükség esetén mindenkor kölcsön ad-

hatják sajátjukat. Először is a legsürgősebb dolgok megoldását várjuk: könyvbeszerzés, könyvjavítás, helyiségfestés stb.

A cikkíró kevesli a könyvanyagot. Tapasztalataink szerint a könyvtárak mindig nagyobb példányszámban szerzik be a gyermekek számára írott műveket, mint a felnőtt irodalmat. Ez azonban nem oldja meg a kérdést. Még mindig kevés gyermekkönyv jelenik meg. Nemcsak arról van szó, hogy kevés a kötet a könyvtárakban — hanem kevés cím van, kicsi a választék.

Valóban fennáll az a hiba, hogy egyes gyermekkönyvtárak polcaim található oda nem való könyv. De ez a körülmény sem független teljesen a könyvkiadástól. Helytelen az, hogy az *Ifjúsági Könyvkiadó* nevével jelennek meg a könyvek kétévestől a huszonhat évesig a különböző korosztályok számára. Szükséges volna, hogy a DISZ-korosztály számára kiadott művek más jelzéssel kerüljenek forgalomba — régi követelése ez a könyvtárosoknak, könyvterjesztőknek, számos indok szól mellette. (Egyébként a cikkben említett *Gorkij: Életem és Móricz: Árvácska* úgy került egyes gyermekosztályok polcaira, hogy némelyik általános iskola felsőbb osztályaiban, a tankönyvszemelvények alapján a pedagógusok elolvasásra javasolták ezeket a műveket.)

Az igazság kedvéért a *Királyi Pál utcai* könyvtárral kapcsolatban meg kell mondanunk, hogy ott sohasem működött olyan gyermekkönyvtár, amelyet Magyarországon a pedagógia és a könyvtár lelkes hívei ma látni szeretnének. A gyermekrész nem volt soha nagyobb a jelenleginél, olvasóterme nem volt. Megnyitása a felnőttek számára azért volt szükséges, mert a Királyi Pál utca közvetlen közelében működő *Molnár utcai* felnőtt könyvtárat a kerület északi részébe köl-